

Doç. Dr. İlyas GÖLCÜKLÜ

Altınbaş Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Milletlerarası Özel Hukuk Ana Bilim Dalı
Öğretim Üyesi

HAVA HUKUKU (AVIATION LAW)

İÇİNDEKİLER

İKİNCİ BASIYA ÖNSÖZ	VII
ÖNSÖZ	IX
İÇİNDEKİLER.....	XI
KISALTMALAR.....	XXIII
GİRİŞ.....	1

Birinci Bölüm

ULUSLARARASI HAVA TAŞIMA HUKUKU

Birinci Kısım

Taşıyıcının Yolcu Taşıma Sözleşmesinden Doğan Sorumluluğu

I. Hukuki Düzenlemeler.....	5
II. Yolcu Taşıma Sözleşmesi.....	9
A. Tanımı	9
B. Hukuki Niteliği.....	10
C. Sonuç ve Değerlendirme	13
D. Montreal Sözleşmesi Kapsamında Yolcu Taşıma Sözleşmesinin Niteliği.....	14
III. Montreal Sözleşmesi'nin Uygulanma Şartları.....	16

A. Taraflar Arasında Yolcu Taşıma Sözleşmesi Olmalıdır.....	16
1. Sözleşmenin Kurulması.....	16
2. Kaçak Yolcu (Stowaway) Kavramı.....	17
3. Hava Aracı Mürettebatı Sözleşmeleri.....	18
4. Sözleşmenin Şekli.....	19
5. Rezervasyon.....	22
B. Yolcu Taşıma Sözleşmesi Uluslararası Olmalıdır	26
1. Uluslararası Kavramı.....	26
2. Tek Yönlü Taşımalar.....	27
3. Gidiş-Dönüş Şeklindeki Taşımalar	31
4. Kararlaştırılmış Durak Yeri Kavramı	33
5. Kalkış Yeri ve Varış Yeri Kavramları.....	34
6. Yolcunun Niyeti ve Uluslararası Kavramı İlişkisi.....	36
C. Sözleşme, Ücret Karşılığında Yapılmalıdır	37
1. Ücretin Niteliği ve Kapsamı.....	37
2. Ücretsiz Taşımalar.....	39
3. Ücretin Üçüncü Kişilerce Ödenmesi.....	42
D. Taşıma Hava Aracı ile Yapılmalıdır.....	43
1. Hava Aracı Kavramı.....	43
2. Türk Hukuku'nda Hava Aracı Kavramı	44
E. Sözleşmenin Konusu Canlı İnsan Olmalıdır	48
IV. Montreal Sözleşmesi'nde Yolcu Taşıma Sözleşmesinin	
Tarafları.....	48
A. Yolcu	48
1. Yolcu Sifatının Kazanılması.....	48
2. Yolcu Sifatının Başlaması ve Korunması	50
3. Uçuşun Kaçırılmasının Etkisi	53
B. Taşıyıcı	54
1. Taşıyıcı Sıfatı	54
2. Taşıyıcı Türleri.....	56
a. Genel Olarak.....	56

b.	Sözleşmesel Taşıyıcı.....	57
i.	Kavram	57
ii.	Temsilci ile Sözleşmenin Akdedilmesi.....	57
iii.	Çarter Sözleşmesi ve Taşıyıcı Sıfatı.....	60
c.	Fiili Taşıyıcı.....	62
i.	Kavram	62
ii.	Sözleşmesel Taşıyıcı – Fiili Taşıyıcı İlişkisi.....	64
iii.	Kod Paylaşım – Ortak Uçuş (Codeshare) Anlaşmaları.....	67
d.	Müteakip (Mütevali) Taşıyıcı.....	70
i.	Genel Olarak.....	70
ii.	Yargıtay ve Mütevali Taşıyıcı Kavramı.....	71
iii.	Müteakip Taşıyıcı – Fiili Taşıyıcı İlişkisi.....	73
V.	Taşıyıcının Çalışanları ve Yardımcıları (...carrier, its servants or agents...)	74
A.	Genel Olarak.....	74
B.	Kavram.....	75
C.	Kapsam.....	77
VI.	Taşıyıcının Sorumluluğu.....	86
A.	Sorumluluk Kavramı	86
B.	Sorumluluk Türleri: “ile sorumluluk” ve “den sorumluluk” ..	87
C.	Montreal Sözleşmesi’nde Sorumluluğun Türü ve Kapsamı ...	89
1.	Sözleşmeden Kaynaklanan Sorumluluk	89
2.	Taşıyıcının Sorumluluğun Niteliği ve Kusur.....	90
3.	İki Aşamalı Sorumluluk Sistemi (Two-Tier System)	92
a.	Genel Olarak.....	92
b.	Taşıyıcının İki Aşamalı Sorumluluğunun Analizi	95
i.	“...den Sorumluluk” Açısından	95
ii.	“...ile Sorumluluk” Açısından	96
iii.	Kusur Sorumluluğu – Kusursuz Sorumluluk	96
iv.	Değerlendirme.....	99
VII.	Madde 17/f.1 Kapsamında Taşıyıcının Sorumluluğu.....	103
A.	Genel Olarak.....	103

B. Kaza	105
1. Önemi.....	105
2. Kavram.....	106
3. Kaza ve Mücbir Sebep İlişkisi.....	106
4. Bir Emsal Karar: Saks v. Air France	109
a. Dava Süreci.....	109
b. Temyiz Mahkemesi Değerlendirmesi.....	110
c. Amerikan Yüksek Mahkemesi'nin Değerlendirmesi	111
d. Hava Taşımacılığının Karakteristik Riskleri Kavramı.....	112
e. Sonuç	113
5. Yabancı Mahkeme Kararlarında “Kaza”	114
a. Genel Olarak.....	114
b. Başlıca Mahkeme Kararları.....	115
c. Bedensel Reaksiyonlar ve Kaza	117
d. Değerlendirme.....	119
6. Taşıyıcının Çalışanları ile Yardımcılarının Yolcunun Taleplerini Geri Çevirmesi (Inaction, Crew Negligence)	120
a. Genel Olarak.....	120
b. Stanley Abramson v. Japan Airlines	121
c. Leonard Krys, Rebeca Krys v. Lufthansa German Airlines	123
d. Olympic Airways v. Husain.....	125
e. Kararların Değerlendirilmesi.....	127
f. Biniş İşlemlerindeki Kayıtsızlıklar ve Kaza Kavramı.....	129
7. Derin Ven Trombozu (Deep Vein Thrombosis, “DVT”) ve Kaza İlişkisi.....	131
a. DVT Kavramı.....	131
b. Yabancı Mahkeme Kararlarında DVT.....	132
c. Olağan Riskler ile Kaza İlişkisi.....	135

8. Uçuş Esnasındaki Rahatsızlıklar: Taciz, Kavga, Tartışma, Hava Aracına Zarar Verme vb. Durumlar (In-Flight Disturbances).....	137
a. Genel Olarak.....	137
b. Uçuş Esnasındaki Rahatsızlıklar ve Mürettebatın Rolü.....	139
i. Genel Olarak.....	139
ii. Taşıyıcının Sorumlu Olacağı Haller	140
iii. Kural Tanımaz Yolcu (Unruly Passenger)	142
iv. COVID-19 Pandemisi Bağlamında Kural Tanımaz Yolcu (Unruly Passenger)	146
v. Yolcu-Yolcu Arasında Çıkan Sorunlar	150
aa. Genel Olarak.....	150
bb. Taşıyıcının Sorumlu Olmayacağı Haller	151
cc. Taşıyıcının Sorumlu Olacağı Haller	153
dd. Taciz Vakıaları ve Taşıyıcının Sorumluluğu	154
vi. Sonuç	156
9. Yargıtay Kararlarında Kaza Kavramı	157
a. Genel Olarak.....	157
b. Örnek Yargıtay Kararları.....	160
c. Yabancı Mahkeme Kararlarının Bağlayıcılığı Sorunu	169
i. Genel Olarak.....	169
ii. Montreal Sözleşmesi ve Yabancı Mahkeme Kararlarının Bağlayıcılığı	172
C. Ölüm veya Bedensel Zarar.....	173
1. Ölüm.....	173
a. Genel Olarak.....	173
b. Ölümün Tespitine Dair Hukuki Sorunlar	175
i. Genel Olarak.....	175
ii. Ölüm Karinesi Halleri	177
iii. Hava Aracının İz Bırakmadan Kaybolması Halinde Ölümün Tespiti	179
aa. Genel Olarak.....	179
bb. Gaiplik Kararının Verilmesi ve Sonuçları.....	181

cc. Gaiplik Süreci ve Montreal Sözleşmesi'ndeki Hak Düşürücü Süre	183
dd. Gaibin Sağ Olarak Ortaya Çıkması.....	185
2. Bedensel Yaralanma	187
a. Kavram	187
b. Beden Bütünlüğünün İhlali.....	189
c. Bedensel Zarar ve Maddi Zarar İlişkisi	189
d. Bedensel Yaralanmanın Çeşitli Görünümleri	190
e. Sonuç	191
D. Kazanın Belirli Bir Zaman Diliminde Meydana Gelmesi	192
1. Genel Olarak.....	192
2. Kazanın Biniş Sırasında Meydana Gelmesi	193
a. Kavram	193
b. Biniş İşlemlerinin Başlama Anı.....	195
c. Sözleşme Görüşmeleri ve Biniş İşlemleri İlişkisi	197
3. Kazanın Hava Aracıdayken Meydana Gelmesi.....	200
4. Kazanın İniş İşlemleri Sırasında Meydana Gelmesi	203
a. İniş İşlemleri Kavramı.....	203
b. Goodwin Kararı (8 Ağustos 2011)	205
c. Hava Limanı İşletmesinin Sorumluluğu ile Taşıyıcının Sorumluluğunun İlişkisi	206
E. Kaza ile Zarar Arasında Uygun İlliyet Bağı.....	207
1. İlliyet Bağı Kavramı	207
2. Zararın Kapsamının Tespitinde İlliyet Bağının Önemi.	208
VIII. Taşıyıcının Sorumluluktan Kurtuluş İmkânları.....	210
A. Genel Olarak.....	210
B. Sorumluluktan Kurtuluş İmkânları.....	211
C. Montreal Sözleşmesi'nde "Kusur" Kavramı	212
D. Mücbir Sebep Halinde Sorumluluktan Kurtulma İmkânı... 213	
E. Müterafik Kusur.....	214
IX. Montreal Sözleşmesi'nin Münhasır Uygulanması Sorunu... 216	
A. Kavramı ve Önemi	216

B. Münhasırlık Kavramına İlişkin Örnek Yabancı Kararlar	219
C. Türk Hukuku'nda Münhasırlık Tartışması	221
D. Münhasırlık Sorunu ve Üçüncü Kişiler	223
E. Değerlendirme.....	224
X. Yolcunun Tazminat Talepleri	225
A. Giriş	225
B. Manevi Tazminat Talebi	225
1. Yabancı Mahkeme Kararlarında Manevi Tazminat	225
a. Genel Olarak.....	225
b. Örnek Kararlar	226
c. Değerlendirme.....	227
2. Türk Hukukunda Manevi Tazminat: Ölüm ve Bedensel Yaralanma Halleri.....	230
a. Genel Olarak.....	230
b. Zarar Kavramı	231
i. Genel Olarak.....	231
ii. Montreal Sözleşmesi Kapsamındaki Zararların Niteliği.....	233
iii. Sözleşmeye Aykırılık Halinde Yararlanılabilecek Hükümler	234
iv. TBK Madde 56 ve 58'in Kıyasen Uygulanması: Türk Hukuku'nda Manevi Tazminat Şartları	235
3. Montreal Sözleşmesi ve Manevi Tazminatın Şartları.....	237
4. Türleri.....	239
a. Ölüme Bağlı Manevi Tazminat Talepleri.....	239
b. Bedensel Yaralanmaya Bağlı Manevi Tazminat Talepleri	240
i. Genel Olarak.....	240
ii. Bedensel Yaralanma Kavramı.....	241
iii. Manevi Tazminat Talebi	242
iv. Manevi Zarar Sonucu Beliren Bedensel Zararlar.....	244

c. Ölüm veya Bedensel Yaralamadan Bağımsız Manevi Tazminat Talepleri	245
i. Türk Hukuku'nda Salt Manevi Zararlar	245
ii. Montreal Sözleşmesi'nde Salt Manevi Zararlar ..	246
iii. Montreal Sözleşmesi Yargıtay Uygulamasında Salt Manevi Zararlar	247
iv. Kabul Görebilecek Salt Manevi Zararlar	248
C. Maddi Tazminat Talebi.....	250
1. Maddi Zarar Kavramı.....	250
2. Müspet Zarar Niteliği	252
3. Tazminat Belirlenmesinde Yararlanılacak Hükümler	253
4. Ölüm veya Bedensel Yaralanmaya Bağlı Maddi Tazminat Davaları	255
a. Ölüme Bağlı Talepler	255
i. Genel Olarak.....	255
ii. Davacılar ve Talebin Kapsamı	256
iii. Destekten Yoksun Kalan Kişi ile Mirasçı İlişkisi	258
iv. Sonuç	259
b. Bedensel Yaralanmaya Bağlı Talepler	259
i. Genel Olarak.....	259
ii. Talebin Kapsamı	260
c. Dolaylı Zararların Tazmini	261
i. Genel Olarak.....	261
ii. Kavram	262
iii. Montreal Sözleşmesi'nde Dolaylı Zararlar.....	263
d. Tazminatın Hesaplanması.....	266
e. Yolcu Dışındaki Kişilerce Yapılan Masrafların Tazmini	269
XI. Yolcu Dışındaki Üçüncü Kişilerin (Yakınlar ile Destekten Yoksun Kalanlar) Tazminat Talepleri.....	270
A. Manevi Tazminat Talepleri	270
1. Ölenin Yakınlarının Talepleri.....	270
a. Genel Olarak.....	270
b. Talep Hakkının Niteliği.....	271

c. Talep Hakkının Dayanakları	273
2. Ağır Bedensel Zarar Halinde Yakınların Manevi Tazminat Hakkı	276
B. Maddi Tazminat Talepleri	277
1. Destekten Yoksun Kalma Tazminatı	277
a. Genel Olarak	277
b. Talep Hakkının Dayanağı ve Niteliği	278
c. Sonuç	280
XII. Montreal Sözleşmesi'nin Yeknesaklık Amacı Doğrultusunda Üçüncü Kişilerin Tazminat Talepleri	281
A. Genel Olarak	281
B. Montreal Sözleşmesi'nde Üçüncü Kişi Talepleri	282
1. Genel Olarak	282
2. Yabancı Mahkeme Kararlarında Destekten Yoksun Kalma Tazminatı ("Loss of Support Claims") ve Manevi Tazminat Talepleri ("Loss of Society, Loss of Care, Grief Claims")	283
C. Yeknesaklık Amacı Doğrultusunda Değerlendirme	287
XIII. TAZMİNAT DAVASINA İLİŞKİN BAZI MESELELER.....	289
A. Tarafların Belirlenmesi	289
1. Davacı	289
2. Davalı	290
B. Dava Açma Süresi	291
1. Niteliği	291
2. Vasi Gerektiren Hallerde Süre	294
3. Sürenin Tespiti ve Davanın Açılma Anı	296
4. Zararın Sonradan Ortaya Çıkması	297
C. Görevli Mahkeme	299
D. Milletlerarası Yetkili Mahkeme	304
1. Milletlerarası Yetki Kavramı	304
2. Montreal Sözleşmesi'nde Yetkili Mahkemeler	305
a. Madde 33/f.1'de Sayılan Yetkili Mahkemeler	305

b. Yolcu Taşıma Sözleşmelerine İlişkin Özel Beşinci Yetki (“Fifth Jurisdiction”)	306
c. İkametgâh, Esas Faaliyet Merkezi, Varma Yeri Kavramları.....	308
d. Yetkili Mahkemenin Türkiye’de Tespiti.....	309
e. Tahkim.....	310
E. İspat Yüğü.....	311
F. 128.821 ÖÇH Sınırının Belirlenmesi.....	312
1. Sınırın Önemi.....	312
2. Kapsamı	312
3. Sorumluluk Sınırının Tadili	313
4. Masraf ve Faizler	315
G. Montreal Sözleşmesi’nde Ön Ödeme İmkânı.....	316
H. Müterafik Kusur ve Taleple Bağlılık İlkesi.....	318
XIV. Yolcu Başına Sorumluluk Kavramı ve Önemi.....	318
A. Özel Çekme Hakkı’nın Kur Değerinin Hesaplanması.....	319
XV. Taşıyıcının Yolcunun Gecikmesinden Doğan Sorumluluğı.....	320
A. Gecikme Kavramı	320
B. Sorumluluğun Niteliğı	321
C. Sorumluluk Şartları.....	321
1. Zarar	321
2. Uygun İlliyet Bağı.....	323
D. Uçuşun İptali, Overbooking ile Diğer Gecikme Halleri.....	324
E. Gecikme Halinde Sorumluluk Miktarı.....	328
F. Gecikme Halinde Yetkili Mahkemeler	329
G. Sorumluluktan Kurtuluş İmkânları.....	329
H. 261/2004 Sayılı Avrupa Birliğı Tüzüğü ve Uygulamadaki Sorunlar.....	330

İkinci Kısım
Taşıyıcının Yük ve Bagaj Taşıma
Sözleşmelerinden Doğan Sorumluluğu

XVI. Bagaj Taşımacılığı.....	335
A. Bagaj.....	335
B. Bagaj Sorumluluğu.....	336
C. Sorumluluğun Kapsamı.....	339
D. Yolcunun Bildirim Yükümlülüğü.....	340
XVII. Yük (Kargo) Taşımacılığı.....	341
A. Yük.....	341
B. Yük Sorumluluğu.....	342
C. Sorumluluğun Kapsamı.....	344

İkinci Bölüm
İÇ HATLAR HAVA TAŞIMA HUKUKU

I. Yasal Mevzuat	349
II. Tanımlar	350
III. Genel Hususlar	351
IV. Sicil İşlemleri.....	353
V. Hava aracı ipoteği.....	355
VI. İç Hat Taşıma Sözleşmesi.....	359
VII. Taşıyıcının Sorumluluğu.....	360
VIII. Taşıyıcının Sigorta Yükümlülüğü	362
IX. Tazminat Davaları ve Başlıca Yargıtay Kararları.....	364

Üçüncü Bölüm
UZAY HUKUKU

I. Genel.....	371
II. Temel Kavramlar.....	373

III. Yasal Mevzuat	376
A. Uluslararası Düzenlemeler ve BM'nin Rolü	376
B. Türk Uzay Hukuku Mevzuatı.....	379
IV. Uzay Hukukunda Sorumluluk.....	380
KAYNAKÇA	383

EKLER

PRATİK ÇALIŞMALAR.....	393
TÜRK SİVİL HAVACILIK KANUNU	399
ICAO – LİMİTLERİN GÜNCELLENMESİ KARARI.....	443
MONTREAL SÖZLEŞMESİ (İngilizce & Türkçe).....	449